

Från jord till bord i Norrtälje kommun

-Strategi för ökad egenförsörjning av lokalt producerade livsmedel

Del 1: Fritidsodling

Titel: Från jord till bord i Norrtälje kommun

-Strategi för ökad egenförsörjning av lokalt producerade livsmedel

Diarienummer: KS 2025-280

Styrdokumentet beslutades av: Kommunfullmäktige

Datum för beslut: KF 2026-04-27 §47

Innehållsförteckning

Från jord till bord i Norrtälje kommun	1
Inledning	4
Strategins syfte	5
Framtidsvision för Norrtälje kommun – stärkt egenförsörjning och beredskap till 2040	5
Strategins vidareutveckling.....	5
Ställningstaganden	7
Civil beredskap.....	7
Kommunen	7
Individen	7
Klimat.....	8
Minskade klimatutsläpp.....	8
Klimatanpassning	8
Fokusområde 1: Mark och platser.....	8
Mål för fokusområde 1: Mark och platser.....	9
Vägledning för fokusområde 1: Mark och platser.....	9
Kommunens verktyg.....	9
Översiktlig planering	9
Detaljplanering.....	9
Planprioritering	9
Markanvisning	9
Markförvaltning	10
Fokusområde 2: Egen odlingsförmåga och hållbara vanor.....	10
Mål för fokusområde 2: Egen odlingsförmåga och hållbara vanor	10
Kommunens verktyg.....	10
Kommunala finansiella stöd	10
Kommunal vägledning	10
Fokusområde 3: Kunskap och samverkan	11
Mål för fokusområde 3: Kunskap och samverkan	11

Vägledning för fokusområde 3: Kunskap och samverkan	11
Kommunens verktyg.....	12
Digitala stöd	12
Kommunorganisationen	12
Kommunala förskolor och skolor	12
Så togs strategin fram.....	12
Implementering och uppföljning	13

Inledning

I en tid av globala kriser, klimatförändringar och störningar i internationella leveranskedjor har frågan om livsmedelsförsörjning fått en alltmer central betydelse. Från jord till bord i Norrtälje kommun utgör ett samlande paraply för kommunens arbete med att stärka livsmedelsförsörjningen i Norrtälje. Arbetet delas in i flera delar med olika perspektiv och tidshorisonter.

Den första delen som denna strategi omfattar fokuserar på fritidsodling och hushållens egen förmåga att producera en del av sin mat. Genom att stärka tillgången till odlingsytor, kunskap och samverkansformer bidrar kommunen till stärkt hushållsberedskap, resiliens och delaktighet.

Kommande delar kan behandla andra aspekter av livsmedelsförsörjningen, såsom yrkesmässig produktion och näringslivets förutsättningar, inom ramen för särskilda uppdrag.

Fritidsodling och småskalig egenproduktion ger inte bara tillgång till råvaror. Den stärker också hälsa och välbefinnande, bygger social gemenskap och ökar förståelsen för hur mat produceras. När fler invånare kan odla i sin närmiljö, i staden, i bostadsområden, i landsbygder och i skärgårdssamhällen kan det bidra till att fler känner stolthet, tillhörighet och trygghet i sin plats. På så sätt integreras strategin med kommunens vision:

”Vi ska vara den mest attraktiva och trygga platsen att bo, verka och besöka.”

Strategin ska fungera som vägledning i samhällsplanering och verksamhetsstyrning, och bidra till att skapa samsyn och samarbete kring odling på hushålls- och individnivå mellan kommunens verksamheter, föreningsliv, lokala initiativ och invånare. Genom gemensamma lärmiljöer, samverkansformer och kunskapsdelning stärks förutsättningarna för att fler ska kunna komma i gång med att utveckla sin odling och bidra till sin egen hushållsberedskap, och därigenom stärka lokalsamhällets samlade förmåga att hantera kriser.

Strategin fokuserar på tre insatsområden:

- att avsätta mark och skapa platser för fritidsodling och småskalig produktion
- att stärka förutsättningar för hushållens egen odlingsförmåga
- att stärka kunskap och samverkan mellan invånare och lokala aktörer.

Strategins syfte

Att stärka kommunens invånares förutsättningar för högre grad av egenförsörjning och beredskap genom fritidsodling, samt tydliggöra hur kommunen genom planering, markanvändning, kunskap och samverkan kan möjliggöra fritidsodling inom ramen för sin rådighet.

Framtidsvision för Norrtälje kommun – stärkt egenförsörjning och beredskap till 2040

År 2040 är Norrtälje kommun ett samhälle där många invånare har kunskap, möjlighet och motivation att vara delvis självförsörjande på livsmedel genom att odla. Fritidsodling är en naturlig del av vardagen i både stad, landsbygder, kustsamhällen och öar i skärgården. Odlingsytor finns i den egna trädgården, i anslutning till bostadsområden eller inom gemensamma större områden som kolonilottsområden eller tillsammansodlingar. Planering och utveckling av fritidsodlingen är en integrerad del i kommunens fysiska planering.

Genom fritidsodling har hushållens egen försörjningsförmåga stärkts. Fler invånare vet hur man odlar, lagrar och tar tillvara livsmedel, vilket bidrar till ökad beredskap i både vardag och kris. Odlingsområden och olika plattformar och nätverk fungerar samtidigt som mötesplatser och arenor för kunskapsutbyte mellan generationer och mellan olika delar av samhället.

Fritidsodlingen bidrar till bättre folkhälsa genom fysisk aktivitet och utevistelse, stärker social gemenskap och kan bidra till ökad upplevd trygghet genom ökad närvaro. Den bidrar till grönskande städer och gröna miljöer som gynnar biologisk mångfald, förbättrar mikroklimat och bidrar till klimatanpassning genom exempelvis dagvattenfördröjning.

Genom att systematiskt planera för och stödja fritidsodling inom ramen för kommunens rådighet har Norrtälje kommun tagit ett långsiktigt steg mot ökad resiliens, minskat klimatavtryck på hushållsnivå och en tryggare och mer attraktiv plats att bo, verka och besöka.

Strategins utveckling och avgränsning

Den här strategin utgör första delen i kommunens långsiktiga arbete för ökad egenförsörjning av livsmedel med "Från jord till bord i Norrtälje kommun". För att möjliggöra snabb framdrift och skapa en gemensam riktning är den här versionen avgränsad till fritidsodling och till områden där kommunen har direkt rådighet över

markanvändning, produktion och lokal samverkan. Avgränsningen innebär inte att andra delar av livsmedelssystemet är oviktiga, utan att arbetet påbörjas där kommunen kan göra störst omedelbar skillnad. Den här, del 1 av strategin, omfattar inte kommunens självförsörjningsgrad, lokal marknadsandel eller yrkesmässig livsmedelsproduktion. Fritidsodling är ett komplement till den yrkesmässiga produktionen och syftar inte till att ersätta den.

Steg två i kommunens strategi "Från jord till bord i Norrtälje kommun" ska fokusera på de stora livsmedelsproducenterna och det gröna näringslivet och utvecklas i samverkan med kommunens gröna företagare. Arbetet med steg 2 är påbörjat och kommer att fortsätta under kommande år.

Omvärldsläget förändras i snabb takt och utvecklingen går framåt, vilket föranleder att strategin kan behöva vidareutvecklas kontinuerligt. Strategin bör ses över och vid behov utvecklas varje mandatperiod i samband med uppföljning av delmål. Vid fortsatt arbete kan strategin utökas med ett bredare perspektiv på livsmedelsförsörjning genom att även omfatta fler delar av livsmedelssystemet, eller ingå som en del i ett större sammanhang angående kommunens och kommuninnevånarnas livsmedelsförsörjning. Strategins vidareutveckling ska utgå från lokala förutsättningar, kommunens beredskapsbehov, relevanta strukturer i näringslivet och politiska ställningstaganden. Avgränsning och innehåll för den fortsatta utvecklingen fastställs i dialog mellan kommunstyrelsen och berörda aktörer.

Strategins begrepp

I denna strategi avser *egenförsörjning* hushållets förmåga att genom fritidsodling producera, lagra och ta tillvara en del av sin egen livsmedelskonsumtion.

Fritidsodling kan göras på många olika sätt, på den egna marken eller på någon annans mark, och den kan vara mer eller mindre organiserad och produktiv. I strategin används förenklat begreppet *fritidsodlingsområde* för att beskriva organiserade gemensamma odlingsområden som kolonilottsområden, olika former av tillsammansodlingsområden samt större gemensamma odlingsmöjligheter kopplade till bostadsområde.

Ställningstaganden

Civil beredskap

Sveriges civila beredskap handlar om förmågan att förebygga och hantera fredstida krissituationer, krigsfara och ytterst krig. Förmågan skapas i hela samhället, hos myndigheter, kommuner, regioner, företag och frivilliga. Alla som bor i Sverige har ansvar för beredskapen och en kommuns beredskap bygger på samspel mellan kommunen, civilsamhället, näringslivet och invånarna.

Beredskap finns för både kort och lång sikt. Det handlar i grunden om samma sak men kan ha olika angreppssätt. Några begrepp kring detta är robusthet och resiliens där robusthet handlar om förmågan att stå emot störningar och resiliens innebär också att motstå störningar men brukar innehålla en tydligare dimension av anpassningsbarhet, flexibilitet och förmåga till återhämtning. Ett sätt att öka ett samhälles resiliens är att fler hushåll kan bidra till sin egen livsmedelsförsörjning över tid, och här kan egenförsörjning genom fritidsodling och förädling av livsmedel i det egna hemmet spela en stor roll. När fler hushåll kan producera, lagra och ta tillvara en del av sin egen mat minskar sårbarheten och belastningen på samhällets resurser vid en kris. På så sätt kan fritidsodling bidra till ökad resiliens.

Kommunen

Kommunen har det lagstadgade ansvaret för att samhällsviktiga funktioner kan upprätthållas under fredstida krissituationer, krigsfara och ytterst krig. Det innebär att verksamheter, tjänster eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet, ska fungera även i pressat läge. Kommunen har ansvar att säkerställa att de egna måltidsverksamheterna fungerar. Eventuell lagerhållning av livsmedel som kommunen har utgår från de egna verksamheternas behov och kommer att användas till dem.

Utöver att upprätthålla sina egna funktioner ska kommunen fungera som samordnare. Det kan innebära att kommunen skapar ramar, arenor och rutiner som gör det möjligt för civilsamhället och näringslivet att bidra på ett meningsfullt och förutsägbart sätt.

Individen

Varje individ har ett ansvar att kunna klara sig själv i minst sju dygn.

Förberedelse för detta kan se ut på olika sätt. Ett sätt är genom hemberedskap. Alla som kan, behöver därför ha en hemberedskap. Om så många som möjligt av

oss klarar vår vardag utan samhällets service i minst en vecka, får samhället tid att samla ihop sina resurser för att kunna hantera situationen så bra som möjligt.

Kommunens fokus kommer då att ligga på att hjälpa dem som har svårast att klara sig själva. Individer som vanligtvis behöver stöd i vardagen har rätt att få den hjälpen även i en kris, men hjälpen kan se annorlunda ut, eller dröja.

Klimat

Norrtälje kommun arbetar både för att minska klimatpåverkande utsläpp och att anpassa samhället till ett förändrat klimat.

Minskade klimatutsläpp

Hushållens konsumtionsbaserade klimatutsläpp kan i vissa fall minska då transportbehoven minskar om hushållens egenförsörjning genom fritidsodling leder till ett minskat inköp av livsmedel. Även utbildning om klimatsmarta odlingsmetoder och nätverk för kunskapsöverföring och byteshandel med egenproducerat överskott kan bidra till minskade utsläpp.

Klimatanpassning

För att möta ett förändrat klimat behöver samhället anpassas. För fritidsodlingen kan det till exempel innebära att utveckla och använda nya eller andra grödor, eller att använda alternativa odlingsmetoder. Det pågår mycket forskning om, om och hur, livsmedelsproduktionen behöver ställa om, vilket leder till behov av kunskapshöjande åtgärder. I stadsmiljöer ställs också högre krav på hantering av extremväder med kraftiga regn och höga temperaturer som följd. Genom att planera för fler grönska som till exempel odlingsområden i städerna så skapas ekosystemtjänster som hjälper till att reglera extremvädrens effekter.

Fokusområde 1: Mark och platser

För att stärka invånares och hushålls möjligheter till fritidsodling ska kommunen möjliggöra och samordna att odling integreras i samhällsplaneringen. Genom att identifiera och avsätta lämpliga ytor för fritidsodling samt säkerställa att odlingsmöjligheter finns nära där människor bor, kan kommunen bidra till ökad hushållsberedskap, kunskap och delaktighet.

Samhällsplaneringen kan också bidra till beredskap vid kriser genom att planera för ytor som kan ställas om för odling samt säkerställa grundläggande resurser som vatten, kompost och lagringsmöjligheter. När odlingsmöjligheter planeras nära bostäder, i parker och offentliga miljöer ökar dessutom intresset för odling, delaktigheten och kunskapen om livsmedelsproduktion.

Att integrera odling i den fysiska planeringen är därför en nyckel för både hushållens resiliens, invånarnas hälsa och hållbar samhällsutveckling.

Mål för fokusområde 1: Mark och platser

- Antalet fritidsodlingsområden i kommunen har ökat till år 2040 i jämförelse med basår 2025. Indikator: Antal fritidsodlingsområden

Vägledning för fokusområde 1: Mark och platser

- Planera för att fler invånare ska ha tillgång till odlingsmöjligheter eller att det ska finnas ytor som vid behov kan ställas om till odling
- Verka för att alla nya bostäder ska ha möjligheter till egenförsörjning genom odling och prioritera planer för bostäder som har möjligheter till egenförsörjning genom odling framför planer för bostäder där sådan möjlighet inte ges.
- Planera för mark att etablera flera fritidsodlingsområden inom kommunen och i lägen med god kollektivtrafik.

Kommunens verktyg

Översiktlig planering

Översiktligt ange strategiskt viktiga och tillräckliga ytor för fritidsodling och gemensamma odlingsmiljöer samt ytor som kan ställas om vid kris .

Detaljplanering

I detaljplanering kan kommunen bevara jordbruksmark enligt riktlinjer i Jordbruksmarkstrategin, skapa förutsättningar för fritidsodling, gemensamhetsodling och pedagogiska odlingsmiljöer samt planera ytor som kan ställas om vid kris.

Planprioritering

Kommunen kan använda planprioriteringsverktyget för att prioritera planer som bidrar till invånarnas möjligheter till fritidsodling. Verktyget kan användas för att öka möjligheterna för fritidsodling samt, i förekommande fall, grön näringsverksamhet.

Markanvisning

Kommunen kan använda markanvisning av kommunal mark för att avtala och främja möjligheter till fritidsodling och gemensamma odlingsmöjligheter samt även småskalig lokal produktion av livsmedel för grön näringsverksamhet i kombination med fritidsodlingen.

Markförvaltning

Mark som är i kommunens ägo kan användas för att stödja fritidsodling och långsiktigt stärka invånarens egen odlingsförmåga och hushållsberedskap.

Fokusområde 2: Hushållens egen odlingsförmåga

För att stärka invånarens egen odlingsförmåga behöver kommunen både stödja möjligheterna till odling och möjligheterna att ta tillvara det som odlas.

Fokusområdet förenar trygghet i vardag och kris med klimatansvar, hälsa och social hållbarhet. Lokala initiativ från föreningar och företag bidrar med kunskap, nätverk och innovationskraft som stärker både beredskap och hållbar utveckling. Kommunens roll är att vara möjliggörare: undanröja onödiga hinder, förenkla administrativa processer, erbjuda vägledning och skapa långsiktiga strukturer för samverkan. Kommunen kan särskilt främja kunskap om robusta och resurseffektiva odlingsmetoder, lagringsdugliga grödor och baslivsmedel som kan bidra till livsmedelsförsörjningen över en längre tid utan att kräva alltför stor energiåtgång, och praktiska former för erfarenhetsutbyte och tekniker för att minska risker för odlingar att slås ut av sjukdomar eller missförhållanden.

Mål för fokusområde 2: Hushållens egen odlingsförmåga

- Till 2040 ha ett etablerat och använt systematiskt stöd för förenings- och företagsdrivna initiativ inom fritidsodling. Indikator: antal stödinsatser som kommunen bidragit med är fler än basår 2030.
 - Delmål 2030: Till 2030 utveckla ett systematiskt stöd för förenings- och företagsdrivna initiativ inom fritidsodling. Indikator: antal stödinsatser som kommunen bidragit med.

Kommunens verktyg

Kommunala finansiella stöd

Kommunen kan rikta ekonomiska stöd till organisationer inom fritidsodling.

Kommunal vägledning

Kommunens roll kan också vara att underlätta för fritidsodlare att söka bidrag och samordna tillsyn eller andra myndighetsärenden.

Fokusområde 3: Kunskap och samverkan

För att Norrtälje kommun ska nå målet om ökad egenförsörjning krävs mer än odlingsmark – det krävs strukturer för lärande, erfarenhetsutbyte och långsiktig samverkan. Intresset för odling växer, drivet av engagemang för trygghet, klimat, hälsa och gemenskap, men potentialen tas tillvara först när kunskap, resurser och aktörer kopplas samman. Genom samverkan mellan olika aktörer i lärandeinsatser och lokala initiativ kan utvecklas metoder, odlingskunskap och praktiska lösningar som gör fritidsodling och småskalig egenproduktion mer resurseffektiv, klimatsmart och robust inför framtida utmaningar. Plattformarna för samverkan kan se olika ut, och en mångfald ökar möjligheterna att nå ut till fler invånare och att alla kan hitta det som passar dem själva bäst; en digital plattform, en fysisk mötesplats, en arbetsgrupp eller en nätverksgrupp.

Mål för fokusområde 3: Kunskap och samverkan

- Till 2040 ska andelen invånare som uppger att de genom odling, lagring eller tillvaratagande (i den mån det är relevant) har stärkt sin hushållsberedskap, ha ökat med 10 procentenheter jämfört med basmätning år 2030. Indikator: Andel invånare som uppger stärkt hushållsberedskap genom odling, lagring eller tillvaratagande mätt genom återkommande medborgarundersökning.
 - Delmål 2030: Genomföra en basmätning som kartlägger andelen invånare som uppger att de genom odling, lagring eller tillvaratagande bidrar till sin hushållsberedskap.
 - Delmål 2034: Andelen invånare som uppger att de har stärkt sin hushållsberedskap genom odling, lagring eller tillvaratagande (i den mån det är relevant) ska ha ökat med 5 procentenheter jämfört med basmätning år 2030.
- Till 2030 finns en etablerad och fungerande samverkansplattform inom kommunen där invånare och aktörer kan dela och söka kunskap, knyta kontakter samt identifiera utvecklings- och samverkansmöjligheter.

Vägledning för fokusområde 3: Kunskap och samverkan

- Underlätta kontakter och möten mellan fritidsodlare, verksamheter, skolor, förskolor och invånare.
- Främja innovation och nytänkande inom fritidsodling och hushållsnära odlingslösningar genom att skapa samverkansmiljöer, stödja och delta i utvecklingsprojekt.

- Stötta lokala initiativ som bygger på erfarenhetsutbyte mellan generationer och olika delar av samhället, inklusive pedagogiska verksamheter.
- Skapa former för gemensamma lärandeaktiviteter som samtidigt stärker social gemenskap och motverkar ofrivillig ensamhet till exempel matträffar, samtalskvällar eller praktiskt lärande i odlingsmiljö.
- Ta initiativ till föreläsningar, temakvällar eller kurser för invånare och lokala aktörer.
- Skapa möjligheter till besöksmål, pedagogiska trädgårdar och pedagogiska instrument för förskolor och skolor att använda som kunskapskälla om odling, matens kretslopp och lokal beredskap i Norrtälje och väcka intresse och engagemang för egenförsörjning odlingsförmåga och hushållsberedskap bland barn och unga.

Kommunens verktyg

Digitala stöd

Samordna en digital plattform där information, goda exempel och lokala resurser kopplade till egenförsörjning och civil beredskap samlas.

Visualisera statistik och lokala aktörer via exempelvis kartor eller indikatorer.

Kommunorganisationen

Politiker och tjänstepersoner inom den kommunala organisationen är kommunens resurser för att bidra till kunskaps- och samverkansområdet. Genom att ta tillvara möjligheter och driva frågor i det dagliga arbetet så kan kommunen bidra till att skapa möjligheter för fritidsodlare att öka sin kunskap och hitta nya samverkansmöjligheter.

Etablera forum för samverkan och dialog mellan olika aktörer både inom och utanför den kommunala organisationen.

Kommunala förskolor och skolor

Kommunala förskolor och skolor kan, inom ramen för läroplan och verksamhet, använda pedagogiska verktyg och besöka verksamheter eller besöksmål som ger kunskap om livsmedelsproduktion i Norrtälje.

Så togs strategin fram

Strategin har tagits fram på uppdrag av kommunstyrelsen av en förvaltningsövergripande projektgrupp. Kommunens fritidsodlare har bidragit

genom workshops och samtal om behov och möjligheter. Förankring inom kommunorganisationen har skett genom workshops, dialogmöten och granskning inom kommunens organisation.

Implementering och uppföljning

Strategin implementeras i kommunens verksamheter genom att aktiviteter tas fram inom ordinarie verksamhetsplanering i respektive förvaltning. Aktiviteterna ska operationalisera strategins mål, integreras i befintliga processer och följas upp löpande. Denna arbetsform möjliggör successiv utveckling av strategin i takt med att omvärldsläget, organisationens behov och politiska prioriteringar förändras.

Strategin kan följas upp genom rapportering av aktiviteter kopplade till kommunens ordinarie styrmodell, samt större uppföljning av delmål enligt tidplan. Vid uppföljning bör strategin utvärderas och uppdateras i erforderlig utsträckning för att ha avsedd verkan.